

บทที่ 1

บทนำ

1. ความเป็นมา

สำนักงานสถิติแห่งชาติและกรมประมงได้ร่วมกันจัดทำสำมะโนประมงทะเลมาแล้ว 3 ครั้ง ในปี พ.ศ. 2510 2528 และ 2538 เนื่องจากการจัดทำสำมะโนประมงทะเลแต่ละครั้ง โดยปกติมีระยะเวลาห่างกัน 10 ปี ประกอบกับการประมงทะเล และการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งมีการพัฒนาเปลี่ยนแปลงค่อนข้างรวดเร็ว จึงได้จัดทำการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเลทุกกระยะ 5 ปี หลังปี ที่จัดทำสำมะโนประมงทะเล โดยครั้งแรกได้จัดทำในปี พ.ศ. 2533 และครั้งนี้เป็นการสำรวจครั้งที่ 2 (พ.ศ. 2543) ซึ่งข้อมูลที่ได้จะนำไปใช้ประโยชน์ในการวางแผนกำหนดนโยบายและประเมินผลการพัฒนาทางด้านประมงทะเลและเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำชายฝั่งของประเทศ ตลอดจนกำหนดมาตรการช่วยเหลือชาวประมงต่อไป

เนื่องจากกุ้งทะเลเป็นสัตว์น้ำที่มีความสำคัญต่อเศรษฐกิจของประเทศ ผลผลิตของกุ้ง ได้แก่ กุ้งสด แช่เย็น แช่แข็ง เป็นสินค้าส่งออกที่ทำรายได้เข้าประเทศติดอันดับ 1 ใน 10 อันดับแรกของสินค้าส่งออกของไทย นับตั้งแต่ปี 2533 เป็นต้นมาจนถึงปัจจุบัน โดยในปี 2543 ส่งออกทั้งสิ้น 144,338 เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่าสูงถึง 60,270 ล้านบาท นอกจากนี้จากรายงานของ World Shrimp Farming ประเทศไทยนับเป็นผู้ผลิตกุ้งจากการเพาะเลี้ยงเป็นอันดับหนึ่งของโลก

ด้วยเหตุนี้จึงได้ยกนำเสนอผลการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล พ.ศ. 2543 ในรายละเอียดเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลเป็นรายงานอีกฉบับหนึ่ง เพื่อสนองความต้องการของผู้ใช้ข้อมูล ทั้งภาคเอกชนและภาครัฐ

2. วัตถุประสงค์

วัตถุประสงค์ของการสำรวจการเปลี่ยนแปลงทางประมงทะเล พ.ศ. 2543

1) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลโครงสร้างพื้นฐานทางการประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และลักษณะของประชากรของครีวเรือนประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง และครีวเรือนลูกจ้างประมงทะเลหรือเพาะเลี้ยงชายฝั่ง

2) เพื่อเก็บรวบรวมข้อมูลรายได้และค่าใช้จ่ายของครีวเรือนในการทำประมงทะเลขนาดเล็ก

3) เพื่อนำข้อมูลที่ได้อมาวิเคราะห์เปรียบเทียบกับข้อมูลสำมะโนประมงทะเล พ.ศ. 2538

3. กลุ่มรวม

การสำรวจนี้ กลุ่มรวมครัวเรือน สถานประกอบการและครัวเรือนลูกจ้างที่ทำประมงทะเล และ/หรือ เพาะเลี้ยงชายฝั่ง (ไม่รวมครัวเรือนลูกจ้างที่เป็นคนต่างชาติ) ในท้องที่เขตเทศบาลและนอกเขตเทศบาลของ 24 จังหวัดชายทะเล โดยแบ่งออกเป็นเขตประมง 5 เขต ดังนี้

- เขตประมง 1 เขตตะวันออกของอ่าวไทย มี 3 จังหวัด คือ ตรัง จันทบุรี และระยอง
- เขตประมง 2 เขตอ่าวไทยตอนใน มี 7 จังหวัด คือ ชลบุรี ฉะเชิงเทรา สมุทรปราการ กรุงเทพมหานคร สมุทรสาคร สมุทรสงคราม และ เพชรบุรี
- เขตประมง 3 เขตอ่าวไทยตอนกลาง มี 3 จังหวัด คือ ประจวบคีรีขันธ์ ชุมพร และสุราษฎร์ธานี
- เขตประมง 4 เขตอ่าวไทยตอนใต้ มี 5 จังหวัด คือ นครศรีธรรมราช พัทลุง สงขลา ปัตตานี และ นราธิวาส
- เขตประมง 5 เขตฝั่งทะเลอันดามัน มี 6 จังหวัด คือ ระนอง พังงา ภูเก็ต กระบี่ ตรัง และสตูล

4. ข้อมูลที่เก็บรวบรวม

การสำรวจครั้งนี้ได้เก็บรวบรวมข้อมูลเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ดังนี้

- 1) จำนวนครัวเรือน เนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล และลักษณะการถือครองที่ดินที่ใช้เพาะเลี้ยง
- 2) วิธีการเลี้ยง ชนิดและแหล่งที่มาของพันธุ์กุ้ง
- 3) จำนวนคนทำงานเพาะเลี้ยง และแหล่งที่มา
- 4) การเพาะเลี้ยงกุ้งกุลาดำแบบพัฒนา ตามเฉพาะข้อมูลพื้นฐานทั่วไป และการจัดการด้านสิ่งแวดล้อม

5. เวลาที่อ้างอิง

- 1) วันสำรวจ หมายถึง วันที่ 1 กรกฎาคม 2543
- 2) ในรอบปีที่แล้ว หมายถึง 1 ปี ก่อนวันสำรวจ คือ ตั้งแต่ วันที่ 1 กรกฎาคม 2542 ถึง 30 มิถุนายน 2543

6. คำนิยามและการจัดจำแนก

6.1 การเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

หมายถึง กิจกรรมเชิงเศรษฐกิจในการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ตั้งแต่วัยอ่อนจนถึงขนาดที่ต้องการในบริเวณน้ำกร่อย โดยมีการควบคุมดูแล ซึ่งอาจให้อาหารหรือไม่ก็ได้ ไม่รวมการเพาะฟัก

6.2 คราวเรือนเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ดำเนินงานเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลในรอบปีที่แล้ว ซึ่งจำแนกตามประเภทของการดำเนินงาน ดังนี้

1) ดำเนินงานเป็นของตนเอง หมายถึง คราวเรือนส่วนบุคคลที่ทำการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลด้วยการลงทุนทุกอย่างของตัวเองแต่ผู้เดียว

2) ดำเนินงานร่วมกัน หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ภายใต้การดำเนินงานร่วมกันของคราวเรือนส่วนบุคคล ตั้งแต่ 2 คราวเรือนขึ้นไป ซึ่งอาจเป็นการลงทุนเงินร่วมกันหรือจัดหาที่ดิน และอุปกรณ์ในการเพาะเลี้ยงร่วมกัน เป็นต้น โดยคราวเรือนที่มาดำเนินงานร่วมกันจะต้องมีส่วนในการตัดสินใจรับผิดชอบในการเพาะเลี้ยงและมีผลประโยชน์ที่ได้จากการดำเนินงานร่วมกัน

3) ดำเนินงานในรูปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนนิติบุคคล หมายถึง หน่วยเศรษฐกิจที่ทำการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ในรูปบริษัทหรือห้างหุ้นส่วนที่จดทะเบียนเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

6.3 เนื้อที่ฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

หมายถึง พื้นที่ทั้งสิ้นที่ใช้ในการทำฟาร์มเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ได้แก่ เนื้อที่บ่อเลี้ยง บ่อพักน้ำ คลองส่งน้ำ บ่อบำบัดน้ำเสีย บ่อเก็บเลน รวมทั้งเนื้อที่อาคารสิ่งปลูกสร้างซึ่งอยู่ในฟาร์ม

6.4 เนื้อที่เพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

หมายถึง พื้นที่น้ำทั้งหมดของบ่อเลี้ยงทุกบ่อที่ใช้เลี้ยงกุ้งทะเลภายในฟาร์ม

6.5 การถือครองที่ดินเพื่อการเพาะเลี้ยง

หมายถึง สิทธิในการครอบครองหรือใช้ที่ดินเพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยง ซึ่งจำแนกตามลักษณะต่างๆ ดังนี้

6.5.1 เป็นเจ้าของ หมายถึง

1) มีหนังสือสำคัญที่ดินที่ออกโดยพนักงานเจ้าหน้าที่ เช่น โฉนดที่ดิน น.ส. 3 หรือ ส.ค.1 ฯลฯ หรือมีกรรมสิทธิ์โดยผลของกฎหมายประการอื่น ๆ หรือเป็นผู้ที่มีหนังสือสำคัญให้เข้าทำประโยชน์ในที่ดินว่าด้วย การปฏิรูปที่ดิน การจัดสรรที่ดิน หรือนิคมสร้างตนเองของราชการ

กรณีมีหนังสือสำคัญหรือเอกสารอื่นเกี่ยวกับที่ดิน ดังต่อไปนี้ไม่ถือว่าเป็นเจ้าของที่ดิน แต่จัดเป็นการถือครองที่ดินในลักษณะอื่น คือ

1) ใบ ภ.บ.ท.6 และ ภ.บ.ท.11 เป็นหลักฐานแสดงการเสียภาษี ไม่ใช่หนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน

2) ส.ท.ก. “สิทธิที่ดินทำกิน” คือ หนังสือสำคัญออกโดยกรมป่าไม้อนุญาตให้บุคคลเข้าทำประโยชน์หรืออยู่อาศัยในเขตป่าสงวนแห่งชาติเป็นการชั่วคราว แต่ไม่มีกรรมสิทธิ์ในที่ดินนั้น

2) เข้าครอบครองที่ดินเหมือนเป็นเจ้าของ

1) ได้รับมรดกตกทอดโดยยังไม่มีหนังสือเป็นหลักฐาน หรือยังมีได้จัดแยกโฉนดที่ดิน หรือหนังสือสำคัญ เช่น พ่อแม่ตายแล้ว ลูกถือกรรมสิทธิ์แทน

2) เข้าครอบครองที่ดินของเอกชน ที่มีหนังสือสำคัญแสดงกรรมสิทธิ์ในที่ดิน (โฉนด) โดยสงบเปิดเผยด้วยเจตนาเป็นเจ้าของ โดยไม่เสียค่าเช่า และไม่ได้รับการขัดขวางใดๆตั้งแต่ 10 ปีขึ้นไป

3) แย่งการครอบครองที่ดินของเอกชน ที่ไม่มีโฉนดที่ดินด้วยเจตนายึดถือเพื่อตน โดยไม่ถูกฟ้องคดีเอาคืนการครอบครองภายใน 1 ปี

6.5.2 เช่า หมายถึง การครอบครองที่ดินโดยการเช่าที่ดินนั้นจากเอกชนหรือรัฐบาลก็ได้ เพื่อใช้ประโยชน์ในการเพาะเลี้ยง

6.5.3 ลักษณะอื่น หมายถึง การครอบครองที่ดินเพื่อใช้เพาะเลี้ยงกุ้งทะเลโดยวิธีการอย่างอื่นนอกเหนือจากเป็นเจ้าของหรือเช่า ได้แก่

1) ถือครองที่ดินโดยการบุกรุกที่ดินซึ่งเป็นที่สาธารณะ เช่น ป่าชายเลน ที่ป่าสงวน เป็นต้น

2) ถือครองที่ดินของผู้อื่นโดยไม่ต้องเสียค่าเช่า เช่น ที่ดินของญาติพี่น้อง

6.6 คนทำงานเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล

หมายถึง สมาชิกในครัวเรือนและลูกจ้างที่ทำงานเกี่ยวกับการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเลเป็นประจำสม่ำเสมอ เช่น การขุดลอก ซ่อมแซม ปรับปรุงบ่อ การสูบน้ำเข้า-ออกจากบ่อ ให้อาหารสัตว์ จับสัตว์น้ำ ฯลฯ ไม่รวม ผู้ที่ทำหน้าที่บริหารวางแผนและจัดการ เสมียนพนักงาน เจ้าหน้าที่ธุรการ

6.7 วิธีการเลี้ยงกุ้งทะเล แบ่งตามเทคโนโลยีการเลี้ยงออกเป็น 3 แบบ คือ

1) แบบพัฒนา หมายถึง วิธีการเลี้ยงที่มีเสถียรภาพ ดังนี้

- (1) ปล่อยลูกกุ้ง 24,000 ตัวขึ้นไปต่อไร่
- (2) ให้อาหารทุกวันๆละประมาณ 3-5 ครั้ง
- (3) ใช้เครื่องดีน้ำ 1 เครื่อง ต่อพื้นที่ผิวน้ำ 1-2 ไร่

2) กิ่งพัฒนา หมายถึง วิธีการเลี้ยงที่มีเงื่อนไข ดังนี้

(1) ปล่อยลูกกุ้งต่ำกว่า 24,000 ตัวต่อไร่

(2) ให้อาหารเสริมบ้าง ในอัตราที่เหมาะสมหรือไม่ให้เลยก็ได้ ส่วนเครื่องดินน้ำจะ
ใช้หรือไม่ก็ได้

3) แบบธรรมชาติ หมายถึง การเลี้ยงที่มีการปล่อยน้ำเข้านาุ้ง เพื่อรับเอาลูกพันธุ์และ
อาหารตามธรรมชาติเข้ามาอีกไว้ภายในบ่อเลี้ยง โดยไม่มีการปล่อยลูกกุ้งจากการเพาะฟักเสริม และไม่มีการ
ให้อาหาร ซึ่งใช้เวลาเลี้ยงประมาณ 45-90 วัน จึงจับขาย

6.8 ระบบการจัดการน้ำ

ในการสำรวจนี้ได้แบ่งระบบการจัดการน้ำในบ่อเลี้ยงกุ้งออกเป็น 3 ระบบ คือ

1) ระบบปิด หมายถึง การเลี้ยงกุ้งที่ไม่มีการระบายถ่ายเทน้ำจากบ่อเลี้ยงตลอดการเลี้ยง
แต่สามารถเติมน้ำลงในบ่อได้

2) ระบบกึ่งปิด หมายถึง การเลี้ยงกุ้งที่มีการระบายถ่ายเทน้ำจากบ่อเลี้ยงบ้างเป็นครั้ง
คราวในระหว่างการเลี้ยง

3) ระบบเปิด หมายถึง การเลี้ยงกุ้งที่ปล่อยให้บ่อเลี้ยงมีการถ่ายเทแลกเปลี่ยนกับน้ำทะเล
ภายนอกบ่อตลอดเวลา

7. मात्रาและสัญลักษณ์

1 ไร่ = 0.16 เฮกเตอร์ = 0.4 เอเคอร์

- = ไม่มีจำนวน